

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА: ДИСКУСІЙНІСТЬ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ

Анотація. В статті досліджено наукові погляди до змістовного наповнення поняття «фіскальна політика» та виявлено їх дискусійність. Крім того, обґрунтовано відмінність «фіскальної політики» від «бюджетно-податкової», «фінансової» та «грошово-кредитної». На підставі проведеного узагальнення, поглиблення та розширення наявних теоретичних здобутків запропоновано власне бачення поняття «фіскальна політика», у якому, на відміну від існуючих, акцентується увага ще й на цільових позабюджетних фондах та податкових доходах і видатках не лише державного, а й місцевих бюджетів.

Ключові слова: політика; фіскальна політика; бюджетно-податкова політика; фінансова політика; грошово-кредитна політика; податкові надходження; державні видатки.

Постановка проблеми. Драматичним проявом нагромаджених в економіці і соціальній сфері глибоких суперечностей, стають фінансово-економічні, соціальні та політичні кризи. Наявність специфічних для кожної країни проблем в фінансовій сфері, соціально-економічному житті суспільства потребують наукового осмислення і пошуку способів їх ефективного розв'язання. В цьому аспекті фіскальна політика, будучи важливою складовою економічної політики і вагомим інструментом державного регулювання, прямо і опосередковано, через фіскальні важелі, впливає на формування, розподіл, перерозподіл та використання фінансових ресурсів у відповідності до поставлених цілей і завдань соціально-економічного розвитку держави. Вона впливає на фінансові відносини та регулює фінанси інституційних одиниць і секторів, пов'язаних у фінансову систему. У країнах з розвинутою економікою фіскальна політика є ефективним інструментом стимулювання соціально-економічного зростання та сприяє середньо і довгостроковому зростанню на $\frac{3}{4}$ відсоткових пункти і навіть більше. Втім, диспозиційність у розумінні змісту дефініції «фіскальна політика» та її амбівалентність обумовили наявність низки дискусійних підходів, які потребують більш глибокого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у створення наукового підґрунтя для теоретичного осмислення та розуміння змістовного наповнення поняття «фіскальна політика» зробили низка вчених серед яких: Базилевич В. Д. [9], Жовтанецький О. М. [14], Зимовець В. В. [29], Карлін М. І. [21], Крисоватий А. І. [15], Луніна І. [23], Muscatelli V. A. [31], Нордгауз В. Д. [7], Нікитенко Д. В. [13], Осецька Д. В. [11], Самуельсон П. А. [32], Соломенко С. М. [18], Цап І. [17] та інші дослідники.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, з огляду на дискусійність поглядів та відсутність єдиного підходу до розуміння цієї дефініції, подальшого дослідження потребує семантика поняття фіскальна політика.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є наукове обґрунтування теоретичного базису семантичного визначення фіскальної політики на основі узагальнення, поглиблення та розширення наявних теоретичних здобутків.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фіскальна політика як поняття є досить суперечливим. Воно належить до числа тих дефініцій, які з однієї сторони є інтуїтивно зрозумілими всім, а з іншої – доволі важко визначаються в конкретній та вичерпній формі. Точки зору зарубіжних та українських вчених розділилися щодо тлумачення цієї дефініції і її зміст неоднозначно трактується як в світовій так і в українській науці. Тоді як одночасне застосування різних підходів для позначення одного і того ж явища чи процесу не

завжди відображає реальні процеси, які відбуваються в економіці, що породжує протиріччя. Наявність дискусійних аспектів щодо розуміння поняття «фіскальна політика» підтверджує доцільність подальших наукових розвідок у цій царині. Водночас, необхідність з'ясування сутності фіскальної політики актуалізується ще й з огляду на те, що категорія сутності виражає головне, визначальне в предметі, отже таке, що зумовлене глибинними, необхідними внутрішніми зв'язками та тенденціями розвитку, пізнається на рівні теоретичного осмислення. Розуміння сутності означає побудову, розгортання системи відносин, у якій і завдяки якій існує ця сутність. А пізнати суть - означає зрозуміти, як розгортається система відносин у цілісність.

Етимологічно поняття «фіскальний» від латинського «*fiscus*» означає «корзина», - або державна скарбниця, сукупність фінансових ресурсів держави, акумульованих у бюджеті країни і державних позабюджетних фондах [1]. В Стародавньому Римі цей термін застосовувався для позначення військової каси, де зберігалися гроші, призначені до видачі [2].

Тоді як під поняттям «політика» розуміють загальний напрямок, характер діяльності держави; цілі й завдання, що їх ставлять суспільні класи в боротьбі за свої інтереси, а також методи і засоби досягнення цих цілей і завдань [3]. Отже, можна констатувати що політика по своїй суті є сукупністю системних упорядкованих поглядів, які відображають суспільне буття крізь призму інтересів, ідеалів, мети. Більш того, в її основі лежить ідеологія, щодо вектору розвитку суспільства та системи необхідних заходів, методів, прийомів для досягнення конкретних цілей у визначений проміжок часу на шляху до реалізації глобальної мети.

Синтезуючи розкриті вище поняття доцільно зазначити, що «фіскальна політика» є напрямом діяльності держави щодо управління сукупністю фінансових ресурсів держави, акумульованих у бюджеті країни і державних позабюджетних фондах, а також методів і засобів досягнення поставлених цілей і завдань та має відповідати ідеології розвитку суспільства. Втім, з метою формування визначення яке має віддзеркалювати особливості сучасного розвитку економіки та фінансів і наблизитися до реалій сьогодення є сенс дослідити доктринальні підходи до тлумачення цього поняття.

Першість у трактуванні «фіскальної політики» належить Дж. Кейнсу. У своїй праці «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» [4, с.65], він визначив її як «інструмент державного регулювання економіки» і зазначив, що державні видатки здійснюються з державного бюджету, який здебільшого наповнюється податковими надходженнями. Його думка тяжіла до того, що саме посередництвом фіскальної політики держава виконує основні функції щодо регулювання макроекономічних процесів та явищ ринкової економіки. З точки зору кейнсіанської теорії сутність фіскальної політики полягає в управлінні сукупним попитом у визначених цілях через маніпулювання податками, трансфертами і урядовими закупівлями. Саме на цьому акцентують увагу і Р. Дорнбуш та С. Фішер [5, с.90].

Крім того, Дж.М. Кейнс і його прибічники відводять фіскальній політиці головну роль у впливі на економічне зростання, рівень зайнятості та динаміку цін. Схожої думки дотримуються у своїх дослідженнях і відомі американські економісти К. Макконнелл і С. Брю [6, с.665], які зазначають, що фіскальна політика – це зміни в урядових видатках і оподаткуванні, що спрямовані на досягнення повної зайнятості та неінфляційного внутрішнього обсягу виробництва.

Існує точка зору прихильниками якої є низка науковців, які розуміють під фіскальною політикою процес змін у системі оподаткування, урядових видатках для того, аби зменшити коливання ділових циклів; сприяти швидкому зростанню економіки з високою зайнятістю та без наявності високої неконтрольованої інфляції [7, с.389; 8, с.27]. На цьому ж акцентують увагу і Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л.О. стверджуючи, що фіскальна політика це урядовий вплив на економіку через оподаткування, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання й обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань [9, с.597]. Крім зазначеного Журавльова В. П. вказує ще й направленість на виробництво рівноважного ВВП [10, 654].

Зустрічається і дещо інше визначення фіскальної політики, яке зміщує акценти в сторону управління компонентами державних фінансів. Науковці стверджують, що фіскальна політика – встановлення раціональних основ управління основними складовими державних фінансів [11,

с.15-16]; державний вплив на економіку за допомогою управління компонентами державних фінансів: державними видатками, трансфертними виплатами, податками, бюджетним дефіцитом (профіцитом), державним боргом [12, с.273]. Таке визначення не є повним, так як фіскальна політика встановлює основу для управління не лише державним і місцевими бюджетами, державним кредитом та підприємствами державної форми власності, а й для суб'єктів господарювання і посередників (фінансовий і страховий ринки).

З цього приводу цікавою є точка зору Д. Нікитенко який розглядає фіскальну політику в контексті її впливу на підприємницький сектор, а саме як «систему заходів органів влади щодо оптимізації податкових надходжень та державних видатків для вирішення стратегічних завдань, які стоять перед державою та відповідають конкретним історичним умовам на засадах узгодження державних інтересів та економічних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності [13, с.7].

Точка зору Жовтанецького О. М. полягає в тому, що під фіскальною політикою він розуміє цілеспрямоване регулювання державних видатків та податкових надходжень задля забезпечення макроекономічної стабільності й економічного зростання [14, с.15.]. Тобто в основі лежить цілепокладання та орієнтація на результат, що по суті є властивостями систем.

Професор Крисоватий А. І. під фіскальною політикою розуміє «регулювання державних видатків та податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також як вплив держави на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування і державних витрат» [15, с.11]. Розглядаючи фіскальну політику в цьому аспекті науковець акцентує увагу на найважливіших ознаках, показниках, які характеризують поточний та перспективний стан розвитку економіки, ділових відносин, в окремих галузях, регіонах, на окремих ринках товарів або у світовому господарстві в цілому за певний період. Такий підхід надає можливість розробляти правильні рекомендації щодо оптимізації структури експорту та імпорту, а також враховувати вплив глобалізації на національну економіку та фінансову систему.

Як спосіб за допомогою якого держава регулює свій рівень витрат і ставки оподаткування з метою моніторингу і контролю над національною економікою, розглядає фіскальну політику Я. С. Ядгаров [16, с.358].

З позиції суб'єктів задіяних в процесі реалізації фіскальної політики розглядає це поняття І. Цап. Він зазначає що фіскальна політика це - складна система економічних відносин між державою, підприємствами, організаціями, установами, закладами й громадянами щодо розподілу та перерозподілу суспільного продукту, створення централізованого фонду фінансових ресурсів і його використання на задоволення загальнодержавних потреб [17, с. 342 - 343].

Більшість науковців стверджують, що фіскальна політика проводиться з ціллю акумулювання фінансових ресурсів і впливу на досягнення макроекономічної стабільності, перерозподілу ресурсів і доходів, забезпечення повної зайнятості, виробництва неінфляційного продукту. У взаємодії з грошово-кредитною політикою вона впливає на чистий експорт / імпорт товарів і послуг.

Водночас С. Соломенко [18, с.4], точка зору якого співпадає з визначенням наданим у Бюджетному кодексі [19], стверджує, що фіскальна політика є сукупністю заходів держави у сфері оподаткування та державних витрат шляхом впливу на стан господарської кон'юнктури, перерозподілу національного доходу, нагромадження необхідних ресурсів для фінансування соціальних програм. Тобто, автор робить акцент на соціальному напрямку витрачання нагромаджених ресурсів.

Тоді як, на думку Сідельникової Л. П. [20] фіскальна політика - це комплекс заходів за допомогою яких держава впливає на економіку через структуру податкових надходжень до державного бюджету, напрями здійснення державних видатків та способи залучення позикових коштів, з метою максимального використання можливостей податкового забезпечення функціонування держави та потенційного фіскального ефекту економічно виправданого державного запозичення задля ефективного фінансування суспільно необхідних видатків, спрямованих на підвищення ефективності економіки та стимулювання економічного зростання.

Таке трактування сутності фіскальної політики, на наш погляд, є одновекторним і не повним, оскільки в умовах фінансової децентралізації, значна частина коштів акумулюється в

місцевих бюджетах, які в свою чергу виступають носіями фінансових ресурсів і також впливають на економіку через структуру податкових надходжень.

В цьому контексті є сенс навести точку зору М. І. Карліна, який розглядає фіскальну політику як систему заходів, за допомогою яких держава впливає на економіку через структуру податкових платежів (податків та зборів) до бюджетів всіх рівнів і державних цільових фондів (які не входять до бюджету) та відповідних видатків з них [21, с.42].

Окрім різноманіття наукових підходів до змістовного наповнення поняття «фіскальна політика», існують дискусії щодо ототожнення понять «бюджетно-податкова політика» та «фіскальна політика».

Марк Хортон та Асмаа Ель-Ганайни ототожнюючи податково-бюджетну політику з фіскальною зазначають, що це використання державних витрат і оподаткування для впливу на економіку [22]. Вони вважають, що зазвичай уряди використовують фіскальну політику для забезпечення сталого і стабільного зростання та скорочення масштабів зuboжіння населення. Більш того, роль і завдання фіскальної політики набуває вагомого значення в умовах, коли уряд втручається в підтримку фінансових систем, прискорює зростання і пом'якшує наслідки криз для вразливих груп.

Наприклад, колектив українських науковців вважає, що «бюджетно-податкова (фіскальна) політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво неінфляційного ВВП шляхом змін державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому» [23, с.303].

Схожої думки вітчизняна вчена І. Ф. Радіонова, точка зору якої зводиться до того, що «...бюджетно-податкова політика, використовуючи податки та державні видатки як головні інструменти, може застосовуватись для досягнення повної зайнятості, суспільного добробуту та стримування цін» [24, с.166]. Саме держава має забезпечити ефективний розподіл грошей між різними верствами населення, задовольнити потреби суспільства та надати певні блага. Це можливо посередництвом проведення фіскальної політики.

Бюджетно-податкова (фіскальна) політика – свідоме маніпулювання державним бюджетом, направлене на стабілізацію економічного розвитку [25, с.60].

Бюджетно-податкова (фіскальна) політика – заходи уряду щодо змін державних видатків, оподаткування і стану державного бюджету, що направлені на забезпечення повної зайнятості, рівноваги платіжного балансу і економічного росту при виробництві не інфляційного ВВП [26, с.157].

Палехова В. А. [27, с.159] стверджує, що «проводячи певну бюджетно-податкову (фіскальну політику) уряд може сприяти зростанню сукупного попиту, а з ним і зростанню обсягу національного виробництва, рівня зайнятості».

Проводячи ототожнення фіскальної політики з бюджетно-податковою колектив науковців на чолі з Чухно А. А. розглядають останню, як систему заходів уряду, які спрямовані на зміни в державних видатках, оподаткуванні та бюджетотворенні для забезпечення прискореного економічного зростання з повною зайнятістю і стабільними цінами [28, с.473].

Грань між цими двома поняттями дійсно тонка, але вона все ж існує. Якщо розглядати їх з позиції організації процесу управління фінансовими ресурсами держави для виконання її функцій, то фіскальна політика має дещо ширший фрейм, виходячи з етимології та семантики цього визначення, оскільки включає ще й соціальну складову. Вплив на останню здійснюється не лише через видатки бюджету, а й через управління позабюджетними цільовими фондами. Останні, будучи позабюджетними та формуючись за рахунок внесків, не є складовими бюджетно-податкової політики і їх природа – конкретно визначений соціальний напрям витрачання коштів. В умовах коли позабюджетні фонди є одним з вагомих інструментів перерозподілу фінансових ресурсів та виконання соціальної функції фінансів, вони не можуть залишатися поза увагою фіскальної політики держави. Останнім часом, враховуючи демографічну ситуацію в країнах, вагомий дефіцит пенсійного фонду, а також частку пенсіонерів які зайняті на ринку праці, доцільним вбачається дослідження саме фіскальної політики (а не бюджетно-податкової) як базового інструменту

регулювання економіки. Застосування цього терміну надасть можливість більш глобально підходити до дослідження впливу фіскальної політики на соціально-економічні процеси в країні.

Проведені наукові розвідки надали можливість виявити наявність в науковій літературі ототожнення поняття фіскальної політики з грошово-кредитною політикою та фінансовою політикою. Однак, доцільно зазначити, що між фіскальною і грошово-кредитною політикою є значні відмінності, так як основним інструментом останньої є процентна ставка центрального банку. Крім того, перед початком реалізації грошово-кредитної політики завжди приймається рішення щодо величини цієї ставки. Тоді як набір інструментів фіскальної політики є значно ширшим і процентна ставка до них не входить. Однак, вона є одним з інструментів фінансової політики.

Водночас, як фіскальна так і грошово-кредитна політики є складовими фінансової політики держави і мають буди скоординовані між собою заради досягнення поставлених цілей фінансової та економічної політик держави.

Точкою дотику монетарної та фіскальної політики є бюджетний дефіцит і політика державного боргу. Саме припустимі розміри бюджетного дефіциту є тим параметром, через який інтегруються фіскальна і монетарна політики [29, с.57].

Дункан Уелдон з цього приводу стверджує, що в той час коли операції фінансової системи погіршуються, фіскальні та грошові стимули впливають на економіку по різному [30].

Крім того, В. Мускателлі і П. Тіреллі [31] на основі аналізу емпіричних даних встановили, що фіскальна політика залишається єдиним можливим каналом впливу на економічну активність у країнах – членах Єврозони в умовах централізації монетарної влади ЄЦБ. Основна думка науковців полягає в тому, що фіскальна політика є основним інструментом державної політики стимулювання економічної активності в умовах незалежного центрального банку.

Що ж стосується ототожнення фіскальної політики з фінансовою політикою, то така точка зору є недоречною, з огляду на те що фінансова політика значно ширша і охоплює фіскальну, монетарну та інші.

Влучним є вислів П. Самуельсона, який зазначає, що фіскальна політика – дуже сильна зброя, вона подібна до атомної бомби і це надто потужна зброя, щоб дозволити окремим особам та урядам гратися з нею [32].

Висновки. Підводячи ризик у дослідженні змістовного наповнення дефініції «фіскальна політика» доходимо висновку, що на сучасному етапі розвитку суспільства вище викладені підходи до розуміння цього поняття та їх дискусійність не заперечують, а взаємодоповнюють один одного. Більшість вчених розуміють під фіскальною політикою інструмент завдяки якому держава здійснює цілеспрямований регулюючий вплив на формування, структуру і ефективність функціонування національного виробництва як основи досягнення добробуту в суспільстві. При цьому у комплексі розв'язуються такі завдання як здійснення перерозподілу доходів і забезпечення виробництва суспільних благ. Водночас, в умовах модернізації економічної системи і її підсистем (в т.ч. фінансової системи), актуалізується необхідність чіткого визначення поняття «фіскальна політика» для подальшого дослідження її впливу на соціально-економічний розвиток та конкурентоздатність економіки. Мова йде про необхідність комплексного дослідження бюджетної, податкової, митної, боргової політик та політики соціального забезпечення. Це дасть можливість застосовувати системний, комплексний та раціональний підходи в процесі розгляду об'єкта дослідження.

Враховуючи сучасну ідеологію модернізації економіки та фінансової системи, а також заходи щодо здійснення фіскальної децентралізації в постсоціалістичних країнах у цьому контексті, таким що не відповідає вимогам сучасності є розгляд фіскальної політики лише з позиції формування доходів і розподілу видатків державного бюджету, без врахування позабюджетних цільових фондів. Адже, значна частина ВВП зосереджена на рівні місцевих бюджетів, які виконують не лише власні, а й делеговані повноваження, будучи агентами державної влади на місцях. Це доводить необхідність врахування і розгляду не лише державного бюджету, а й місцевих бюджетів. Водночас, забезпечення соціальної функції держави відбувається не лише через видатки бюджетів усіх рівнів, а й через позабюджетні державні цільові фонди.

З огляду на зазначене під фіскальною політикою пропонується розуміти – комплекс (закріплених в програмах і законодавчо-нормативних документах) заходів, за допомогою яких

відбувається регулювання податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і внесків до позабюджетних державних цільових фондів та відповідних видатків з них, для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін, ефективного фінансування суспільно необхідних видатків, спрямованих на підвищення конкурентоздатності економіки та стимулювання соціально-економічного зростання, а також вплив держави на економічну кон'юнктуру шляхом застосування широкого арсеналу фіскальних інструментів, засобів, методів (що мають відповідати ідеології розвитку суспільства), які діють через національну фінансову систему країни.

Сучасній фіскальній політиці в умовах модернізаційних перетворень фінансової системи притаманна така особливість, як необхідність одночасного вирішення завдань, що важко поєднати. В цьому контексті застосування фіскальних інструментів відповідно до потреб часу може сприяти підвищенню рівня соціально-економічного розвитку країни та конкурентоздатності економіки, що й буде напрямом подальших наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Словник економічних термінів 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slovar.cc/ekon/term/2345220.html>
2. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=35232>
3. Академічний тлумачний словник (1970—1980) Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/polityka>
4. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest, and Money / John Maynard Keynes. – London: Palgrave Macmillan, 1936. – 470 p. Пер. русс.: Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег [Текст] / Дж.М. Кейнс. – М. : Гос. изд-во иностр. лит., 1948. – 399 с.
5. Дорнбуш Р. Макроэкономика : пер. с англ. / Р. Дорнбуш, С. Фишер – М. : Изд-во МГУ, ИНФРА-М, 1997. – 784 с.
6. Экономикс: принципы, проблемы и политика / Кэмпбелл Р. МакКоннел, Стэнли Л. Брю. – 13 изд-е. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 974 с.
7. Самуельсон П. А. Макроэкономика / П.А. Самуельсон, В.Д. Нордгауз. – К. : Основи, 1995. – 574 с.
8. Авадян Л. Й. Фіскальна політика: конспект лекцій. – Харків: ХДЕУ, 2003. – 80 с.
9. Макроэкономика: підручник / [В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик] за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 703 с.
10. Журавлева Г. П. Экономическая теория (политэкономия): Учебник.— 5-е изд. — М.: ИНФРА-М, 2011. — 864 с.
11. Осецька Д. В. Фіскальні імперативи стійкості державних фінансів України [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Осецька Діана Валеріївна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 20 с.
12. Золотарчук В.В. Макроэкономика: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 608 с.
13. Нікитенко Д.В. Фіскальна політика розвитку підприємництва в трансформаційній економіці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / Д. В. Нікитенко. – К., 2005. – 16 с.
14. Жовтанецький О.М. Фіскальна політика в перехідній економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / Жовтанецький О. М. – Львів, 2002. – 19 с.
15. Крисоватий А. І. Оподаткування і ринок: умови та можливості поєднання [Текст] : моногр. / А. І. Крисоватий. – Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2000. – 246 с.
16. Ядгаров Я. С. История экономических учений. – М.- : ИНФРА – М., 2009. – 480 с.
17. Цап І. Проблеми та перспективи фіскальної політики в Україні / І. Цап // Ефективність державного управління : [зб. наук. пр.]. – 2013. – Вип. 35. – С. 339–345.

18. Соломенко С. М. Бюджет повної зайнятості та фіскальна політика / С. М. Соломенко // *Фінанси України*. – 2008. – №4. – С.3–12.
19. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
20. Апологетика податково-боргової складової фіскальної політики України / Л. П. Сідельникова // *Вісник соціально-економічних досліджень*. – 2013. – Вип. 2(2). – С. 74-80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_2%282%29__13
21. Карлін М. І. Соціальна і фіскальна політика держави: проблеми регіональної координації в умовах нового етапу глобалізації / М. І. Карлін // *Демографія та соціальна економіка*. – 2014. – № 2 (22). – С.34–44.
22. Horton M. Back to Basics: What Is Fiscal Policy? / Mark Horton, Asmaa El-Ganainy // *Finance & Development*, June 2009, Volume 46, Number 2 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/06/basics.htm>
23. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник: У 2 ч. / С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна, Т. Пахомова; За заг. ред. С. Будаговської. – Вид. 4-те. – К.: Основи, 2007. – 520 с.
24. Радіонова І. Ф. Загальна економіка: підруч. / І. Ф. Радіонова. – К.: А.П.Н., 2000. – 392 с.
25. Воронин А. Ю., Киршин И. А. Макроэкономика — I: Учеб. пособие. — М.: ИНФРА-М, 2012. — 110 с.
26. Агапова Т. А., Серёгина С. Ф. Макроэкономика : учебник — 10-е изд., перераб. и доп. — М.: Московский финансово-промышленный университет «Синергия», 2013. — 560 с.
27. Палехова В. А. Макроекономіка: [навч. посіб.] / В. А. Палехова. – Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили., 2005. – 304 с.
28. Основи економічної теорії: [підруч. за заг. ред. А. А. Чухна]. – К.: Вища школа. – 2001. – с.606.
29. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку / Владислав Вікторович Зимовець; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2010. – 356 с.
30. Weldon Duncan Monetary and fiscal incentives are not the same thing May 22, 2012, [Electronic resource]. – Access mode: <http://touchstoneblog.org.uk/2012/05/monetary-and-fiscal-stimulus-are-not-the-same-thing/>
31. Muscatelli V. A. Analyzing the Interaction of Monetary and Fiscal Policy: Does Fiscal Policy Play a Valuable Role in Stabilisation? / Muscatelli V. Anton and Tirelli Patrizio // *CESifo Economic Studies*. – 2005. – Vol. 51. – №4. – P. 549–585.
32. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон. – М.: Алгон ВНИИСИ, 1992. – с. 335. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://be5.biz/ekonomika/e019/index.html>

References

1. Dictionary of Economic Terms (2012). Retrieved from <https://slovar.cc/ekon/term/2345220.html> (in Ukr.)
2. Dictionary of foreign words Retrieved from <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=18&t=35232> (in Ukr.)
3. Academic Explanatory Dictionary (1970-1980). Dictionary of the Ukrainian Language. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/polityka> (in Ukr.)
4. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. London: Palgrave Macmillan.
5. Dornbusch, R. & Fisher, S. (1997). *Macroeconomics: Per. with English*. М.: MSU Publishing House, INFRA-M (in Russ.)
6. McConnell, C. R. & Bru, S. L. (1999). *Economics: principles, problems and politics*. 13 ed. Moscow: INFRA-M (in Russ.)
7. Samuelson, P. A. & Nordhaus, V. D. (1995). *Macroeconomics*. К.: Fundamentals.
8. Avadyan, L. Y. (2003). *Fiscal policy: a summary of lectures*. Kharkiv: KDEU (in Ukr.)
9. Bazilevich, V. D, Bazilevich, K. S, Balastrik, L. O. et al. (2007). In V. D. Bazylevych (Ed.). *Macroeconomics: Textbook*. К.: Knowledge (in Ukr.)

10. Zhuravleva, G. P. (2011). *Economic theory (political economy): Textbook*. 5th ed. Moscow: INFRA-M (in Russ.)
11. Osetka, D. V. (2016). *Fiskalni imperatyvy stiikosti derzhavnykh finansiv Ukrainy : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk*: (Fiscal imperatives of state finances of Ukraine: author's abstract. dis ... Candidate econ Sciences). Kiev. nats Un-t them. Taras Shevchenko. Kyiv (in Ukr.)
12. Zolotarchuk, V. V. (2011). *Macroeconomics: A Textbook*. M.: INFRA-M (in Russ.)
13. Nikitenko, D. V. (2005). *Fiskalna polityka rozvytku pidpriemnytstva v transformatsiinii ekonomitsi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk* (The fiscal policy of entrepreneurship development in a transformational economy: author's dissertation. for obtaining sciences. degree kund. kon. nauc). Kyiv. (in Ukr.)
14. Zhovtanetskii, O. M. (2002). *Fiskalna polityka v perekhidnii ekonomitsi Ukrainy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk* (Fiscal Policy in the Transitional Economy of Ukraine: Author's Resume. Dis .. for obtaining sciences. degree kund. kon. nauc). Lviv (in Ukr.)
15. Krisovytsya, A. I. (2000). *Taxation and market: conditions and possibilities of combination: monogr.* Ternopil: View of Karpivuk (in Ukr.)
16. Yadgar, Ya. S. (2009). *History of economic doctrines*. M.: INFRA - M. (in Russ.)
17. Zap, I. (2013). Problems and Prospects of Fiscal Policy in Ukraine. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia (Efficiency of Public Administration)*. Issue 35. 339-345 (in Ukr.)
18. Solomenko, S. M. (2008). Full Budget Employment and Fiscal Policy. *Finansy Ukrainy (Finance of Ukraine)*. 4. 3-12 (in Ukr.)
19. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). Budget Code of Ukraine. (code of Ukraine). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (in Ukr.)
20. Sidelnikova, L. P. (2013). Apologetics of the tax-debt component of fiscal policy of Ukraine. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. (Bulletin of social and economic research)*. 2 (2). 74-80. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_2%282%29_13 (in Ukr.)
21. Karlin, M. I. (2014). Social and Fiscal Policy of the State: Problems of Regional Coordination in the New Stage of Globalization. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika (Demography and Social Economics)*. 2 (22). 34-44 (in Ukr.)
22. Horton, M. & El-Ganainy, A. (June 2009). Back to Basics: What Is Fiscal Policy? *Finance & Development*. Volume 46, Number 2. Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/06/basics.htm>
23. Budagovska, S., Kilievich, O., Lunina I., Pakhomova T. et al. (2007). In Budagovskaya S. (Ed.). *Microeconomics and Macroeconomics: Textbook: In 2 hours*. 4th. K.: Fundamentals (in Ukr.)
24. Radionova, I. F. (2000). *General economics: underground*. K.: A.P.N. (in Ukr.)
25. Voronin, A. Yu., Kirshin, I. A. (2012). *Macroeconomics - I: Textbook*. M.: INFRA-M. (in Russ.)
26. Agapova, T. A., Seryogina, S. F. (2013). *Macroeconomics: a textbook - 10th ed.* Moscow: Moscow Financial and Industrial University "Synergy" (in Russ.)
27. Palehova, V. A. (2005). *Macroeconomics: [curriculum vitae]*. Mykolaiv: MDGU im. Petor of the Tomb (in Ukr.)
28. Chukhno, A. A. (2001). In A. A. Chukhna (Ed.). *Fundamentals of economic theory*. K.: Higher school (in Ukr.)
29. Zimovets, V. V. (2010). *State financial policy of economic development*. National Academy of Sciences of Ukraine. In-t ekon. and forecasting. K. (in Ukr.)
30. Weldon, D. (2012). Monetary and fiscal incentives are not the same thing. May 22. Retrieved from <http://touchstoneblog.org.uk/2012/05/monetary-and-fiscal-stimulus-are-not-the-same-thing/>
31. Muscatelli, V. A. & Tirelli P. (2005). *Analyzing the Interaction of Monetary and Fiscal Policy: Does Fiscal Policy Play a Valuable Role in Stabilisation?* CESifo Economic Studies. Vol. 51. 4. 549-585.
32. Samuelson, P. (1992). *Economics*. M.: Algon VNIISI. 335. Retrieved from <http://be5.biz/ekonomika/e019/index.html>.